

Nr 102

Utlåtande i anledning av väckta motioner angående partiell tjänstledighet eller deltidstjänstgöring för folk- och småskollärare.

(5:e avd.)

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Eskilsson* (I: 202) och den andra inom andra kammaren av fröken *Karlsson m. fl.* (II: 353), har föreslagits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa att Kungl. Maj:t måtte vidtaga sådana åtgärder, att partiell tjänstledighet eller deltidstjänstgöring kan beviljas folk- och småskollärare.

Beträffande motiveringen för ifrågavarande förslag får utskottet hänvisa till motionen II: 353.

Över förevarande motioner har, efter därom i vederbörlig ordning gjord framställning, utlåtande avgivits av *skolöverstyrelsen*, som anfört följande.

De möjligheter att bereda lärare i folkskolan och på försöksskolans låg- och mellanstadier nedsättning i föreskriven undervisningsskyldighet, vilka för närvarande står till buds, är angivna i 196 § folkskolestadgan.

Frågan om partiell tjänstledighet och deltidsanställning för folkskollärare har tidigare främst uppmärksammats av 1944 års deltidstjänstutredning (SOU 1946: 71). De sakkunniga fann, att fränsett vissa särskilda fall bestämmelser om deltidsanställning och deltidstjänstgöring borde tillämpas inom folkskolan åtminstone ifråga om undervisningen i den egentliga folkskolan vid skolform A och i vissa fall även vid B1- och B2-skolor. För medgivande till deltidstjänstgöring borde enligt de sakkunniga fordras, att läraren vore i behov därav, att medgivandet kunde lämnas utan men för undervisningen samt att kompetent vikarie kunde erhållas. Om så erfordrades, borde som villkor för medgivande kunna föreskrivas, att undervisningen för den deltidstjänstgörande skulle minskas till hälften av full undervisningsskyldighet, så att vikarien skulle kunna erhålla deltidsanställning som extra ordinarie. Som giltiga skäl för medgivande av deltidstjänstgöring ansåg de sakkunniga endast kunna godtagas dels vård av hemmavarande barn, dels studier, som vore av värde för lärarens arbete inom folkskolan eller avsåge förvärvande av behörighet för tjänstgöring inom andra skolformer.

I sitt den 11 december 1946 avgivna utlåtande över deltidstjänstutredningens betänkande fann överstyrelsen sig icke ha något att erinra mot det samma.

Överstyrelsen vill i detta sammanhang erinra dels därom att 1945 års lönekommitté i sitt betänkande med förslag till statens allmänna avlöningsreglemente m. m. (SOU 1947: 23) anmälde, att den icke tagit ställning till frågan huruvida deltidsanställning eller nedsättning av tjänstgöringstiden skulle *Bihang till riksdagens protokoll 1961. 6 saml. Nr 102—103*

kunna förekomma beträffande lärarpersonal, dels också därom att vid avlåtandet till 1947 års riksdag av propositionen med förslag till statens löneplansförordning m. m. (1947: 281) föredragande departementschefen förklarade sig icke vara beredd förorda några genomgripande förändringar beträffande deltidanställning och partiell tjänstledighet för lärare, samt att såväl statsutskottet som riksdagen anslöt sig till detta uttalande.

1948 års avlöningsreglemente för folkskolan (Arf) inrymmer ej bestämmelser om partiell tjänstledighet eller deltidstjänst. Möjlighet till sådan ledighet respektive anställningsform för folkskollärare synes icke föreligga (jfr prop. 1947: 281 s. 24—25 och 32, SU 1947: 233 s. 23, R.skr. 1947: 442 s. 3 och prop. 1950: 234 s. 33). Den enda form av deltidstjänstgöring, som kan förekomma enligt gällande avlöningsreglemente, är tjänstgöring såsom timlärare.

Överstyrelsen har i olika sammanhang haft anledning taga ställning till förevarande problem. I underdånigt utlåtande den 13 oktober 1953 över framställningar från Malmö stads folkskolestyrelse, Stockholms folkskoleledning och Yrkesskolrektorernas riksförbund angående partiell tjänstledighet för folkskollärare ansåg sig överstyrelsen böra upptaga frågan om avkortad tjänstgöring för folkskollärare till behandling under en vidare synvinkel. Överstyrelsen anförde därvid i huvudsak följande.

Förklaringen till att gällande bestämmelser lägger hinder i vägen för en avkortad tjänstgöring för folkskollärare, medan möjligheter därtill finnes för lärarkategorier, för vilka Saar gäller, eller för övningslärare, torde vara att söka i det klassläraresystem, som vunnit tillämpning inom folkskolan. Från pedagogiska synpunkter anses detta system ha en stor betydelse inom folkskolan, särskilt för undervisningen i småskolan och de båda första årskurserna i den egentliga folkskolan. Utvecklingen hade emellertid under senare tid gått i sådan riktning att särskilt i de större skoldistrikten klassläraresystemet i väsentliga hänseenden uppluckrats. Facklärare anlitas sålunda allmänt i övningsämnen, varvid vederbörande klasslärare i stället övertager undervisning i annan klass. Vidare förekommer i ganska betydande utsträckning fyllnadstjänstgöring i annan klass än den egna, varjämte ämnesbyten olika lärare emellan särskilt i engelska, där särskild behörighet kräves, blir allt vanligare. Sådana ämnesbyten torde få anses pedagogiskt mycket lämpliga i folkskolans högre årskurser, då det kan tänkas, att de ämnesbytande lärarnas insikter och undervisningsförmåga genom bytet bättre utnyttjas.

Överstyrelsen uttalade som sin mening, att klassläraresystemet icke i och för sig borde lägga hinder i vägen för möjlighet att medgiva folkskollärare partiell tjänstledighet. Å andra sidan vore fördelarna med detta system, särskilt i folkskolans lägre årskurser, så väsentliga, att skäl knappast förelåge att under alla förhållanden medgiva folkskollärare sådan ledighet. Förutsättningarna för dylik ledighet borde därför bedömas mera restriktivt än för övriga lärarkategorier och möjligheterna till ledighet i denna ordning begränsas till fall, där icke blott lärarens utan även undervisningsväsendets intressen på ett påtagligt sätt dominerade.

Överstyrelsens syn på förevarande spørsmål är alltså i stort sett densamma som kommer till uttryck i nu refererade utlåtande. Det må framhållas, att ytterligare anledningar till ämnesbyten och fyllnadstjänstgöring tillkommit, exempelvis förstärkningsanordningar i engelska och matematik.

Överstyrelsen vill i detta sammanhang framhålla, att speciellt för lands-

bygdskommunerna svårigheterna att erhålla behöriga vikarier för partiellt tjänstlediga lärare torde kunna bedömas som betydande.

De i motionerna väckta spörsmålen har sålunda såväl organisatoriska som pedagogiska aspekter. Enligt vad överstyrelsen har sig bekant kommer 1957 års skolberedning att inom en nära framtid framlägga förslag om bl. a. organisationen av låg- och mellanstadierna samt om arbetsmetodikerna på dessa stadier. Med hänsyn därtill synes det överstyrelsen, att med en mera ingående prövning av frågan om partiell tjänstledighet eller deltidstjänstgöring för folk- och småskollärare bör anstå i avvaktan på beredningens förslag.

Utskottet. Med tanke på den med statstjänstemän i stort sett likartade ställning som folk- och småskollärare intar skulle måhända betänkligheter i och för sig inte behöva möta mot åtgärder i det syfte motionerna avser. Emellertid är, såsom skolöverstyrelsen framhållit, den väckta frågan delvis av organisatorisk natur. Med hänsyn härtill och då frågan torde falla under 1957 års skolberednings utredningsuppdrag, är utskottet inte berett att tillstyrka någon åtgärd i motionernas syfte.

Aberopande det anförda hemställer utskottet,

att motionerna I: 202 och II: 353 icke må föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 5 maj 1961

På statsutskottets vägnar:

ERNST V. STAXÄNG

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet har närvarit

från f ö r s t a kammaren: herrar Näsström, Boman, Einar Persson, Birger Andersson, fröken Andersson, herrar Axel Johannes Andersson, Thun, Bergman, Holmqvist, Per Jacobsson, Bengtson, Ragnar Bergh, Rikard Svensson, Mårtensson och Eric Carlsson; samt

från a n d r a kammaren: herrar Staxäng, Petterson i Degerfors, Gustafsson i Stockholm, Malmborg, Karlsson i Olofström, Svensson i Stenkyrka, Blidfors, Eliasson i Sundborn, fröken Elmén, fröken Olsson, herrar Johansson i Norrköping, Gustafsson i Uddevalla, fröken Karlsson, herrar Blomkvist och Nelander.

Reservation

av fröken *Karlsson*.